

Croatica 42/43/44/1995-6.

Izvorni znanstveni članak

Stjepan Damjanović
(Filozofski fakultet, Zagreb)

OD LAVOSLAVA GEITLERA DO EDUARDA HERCIGONJE

(Staroslavenski jezik, slavenska pisma i poredbena slavenska gramatika na
Mudroslovnom/Filozofskom fakultetu u Zagrebu od zimskog poljeća 1874.
do zimskog semestra 1993.)

UDK 800.1-82 (091)

Hrvatski je sabor svojim zakonom od 5. siječnja 1874. odredio da se utemelji Mudroslovni fakultet s filozofičko-historičkim i matematičko-prirodoslovnim odjelom. Zakon je predviđao da prvi odjel počne s radom iste godine, a drugi najkasnije za tri godine. Godina 1874/5, prva je, dakle, školska godina Mudroslovnoga fakulteta koji je tada imao 6 profesora i 26 studenata. Među prvih šest katedara bila je i ona »za filologiju slavensku s osobitim obzirom na povijest jezika i literature hrvatske i srbske« koju možemo držati začetkom dvaju današnjih odsjeka na Filozofskom fakultetu, onoga za slavistiku i onoga za kroatistiku. Već nared-

ne školske godine iz Katedre za slavensku filologiju izdvojena je Katedra za hrvatski i srbski jezik i književnost.

Sve se to događa u vrijeme kada je slavistika jedinstvena disciplina i kada je vrlo snažna međuzavisnost njezinih dijelova. U središtu je zanimanja staroslavenski jezik kao prvi zapisani, kao najstariji slavenski književni jezik. Stoga je logično bilo očekivati da će arhivski materijal potvrditi kako se i na samim počecima Zagrebačkoga sveučilišta, u nastavnom programu, staroslavenski nalazi u samom središtu slavenske filologije, zajedno s poredbenom slavenskom gramatikom te ćirilskom i glagoljskom paleografijom, dakle onim disciplinama koje su u novije doba naše sveučilišne nastave vezane uz Katedru za staroslavenski jezik i koje je naš svećar, profesor Eduard Hercigonja, desetljećima predano tumačio brojnim naraštajima hrvatskih studenata slavistike i kroatistike.

Arhiv Filozofskoga fakulteta u Zagrebu čuva brojnu i dobro sređenu dokumentaciju¹. Već je prvi pregled tih dokumenata pokazao da su očekivanja opravdana i da u brojnim nacionalima, redovima predavanja i zapisnicima staroslavenski i druge spomenute discipline zauzimaju značajno, a u prvim desetljećima moderne sveučilišne nastave u Zagrebu upravo središnje mjesto. Primijećeno je u literaturi da je »slavenska filologija na Filozofskom fakultetu imala tu sreću da su njezini profesori bili i glavni predstavnici hrvatske slavistike u to vrijeme« i da je »osnovnu fizionomiju hrvatske slavistike, koja je sve do dolaska Stjepana Ivšića bila povezana s indoeuropeistikom, zacrtao Lavoslav Geitler, njezin profesor nepunih prvih jedanaest godina od osnutka Sveučilišta do svoje prerane smrti godine 1885.«²

Lavoslav Geitler udara temelje

Na samom početku Zemaljska je vlada imenovala trojicu profesora: Matiju Mesića, Franju Markovića i Vatroslava Jagića. Njih su trojica trebali predložiti ostale. Zbog poznatih događaja oko Vatroslava Jagića, on nije došao u Zagreb³, pa je umjesto njega imenovan češki slavist Lavoslav Geitler.⁴ Da bismo mogli ispravno zaključiti o tome što je mislio o

¹ Veliku zahvalnost dugujem voditelju Arhiva Ivici Kurjaku koji mi je ljubazno pomagao za vrijeme moga rada u Arhivu.

² J. Adamček, *Filozofski fakultet u Zagrebu*, Spomenica u povodu proslave 300. godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, knj. II, Zagreb 1969, str. 85.

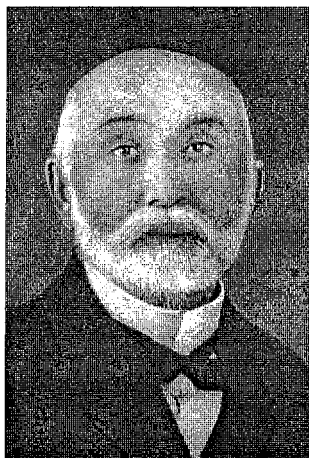
³ Stj. Damjanović, *Opširnost bez površnosti*, Podsjetnik na život i djelo Vatroslava Jagića, Zagreb 1988, osobito str. 143, 147. i 151.

⁴ Mada mnogi znaju da je Geitler bio prvi profesor slavistike na Zagrebačkom sveučilištu, o njemu se malo zna, pa evo nekoliko temeljnih podataka. Rodio se 1847. u Pragu, na sveučilištu rodnoga grada započeo je studij klasične i slavenske filologije

potrebama slavističkoga studija, najbolje je da pogledamo koje je kolegije za desetljeće svoga rada predavao. Podijelit ćemo ih po sadržaju i uz svaki upisati semestar (*poljeće*, kako sve do 1920. stoji u fakultetskim dokumentima) te tjedni broj sati:

Lavoslav Geitler, prvi profesor slavistike na Sveučilištu u Zagrebu.

Tomislav Maretić

A) Staroslavenski jezik i književnost, ćirilski i glagoljski paleografija

1. *Starobugarska gramatika, Gramatika jezika starobugarskoga* 1874 z (2), 1875 z (2), 1877 z (2), 1879 z (2), 1881 z (2), 1883 z (2) x
2. *Povijest književnosti starobugarske* 1875 lj (1)
3. *Interpretacija izabranih česti spomenika assemanskog i suprasalskog* 1875 lj (3), 1876 lj (2), 1878 lj (2), 1880 lj (2)

te ga nastavio u Beču i okrunio doktoratom 1870. g. Habilitirao je 1873. radnjom *O stanju i napretku komparativne filologije* te postao privatnim docentom na Filozofskom fakultetu u Pragu (na ondašnjem utrakvističkom sveučilištu). Osobito forsira litavski jezik (uz slavistiku). Stekao je ugled sposobnog i perspektivnog znanstvenika pa je 1873. dobio dva poziva da preuzme slavensku katedru: osim zagrebačkoga, zvalo ga je i kijevsko sveučilište sv. Vladimira. Stigao je u Zagreb 1874. Iste je godine ne samo započeo predavati na Sveučilištu, nego je izabran za pravoga člana JAZU. Znanstvena djelatnost L. Geitlera obuhvaća probleme postanka glagoljice, staroslavenskoga jezika i književnosti, litavski jezik i književnost, povijest filologije. Zastupao je tezu o postanku glagoljice iz rimske kurzive preko albanskoga pisma. Boravio je na brdu Sinaj i objavio oba čuvena glagoljska rukopisa s toga brda (psalter, euhologij). Duševno bolestan umro je 5. lipnja 1895. godine u 38. godini života.

4. *O porijeklu i razvoju glagoljice, vježbe paleografičke*
1878 z (3)
5. *O porijeklu pisma glagoljskoga i ćirilskoga, vježbe paleografičke*
1879 z (3), 1881 z (3), 1883 z (3)
6. *Tumač triebnika i psaltira, glagoljskih spomenika brda Sinaj*
1882 lj (3)
7. *Čitanje izabranih česti spomenika sinajskoga, euhologija i psaltira*
1884 lj (3)

B) Stari slavenski tekstovi

1. *Uvod u tumačenje staroruskih tekstova »Igor« i »Zadonščina«*
1875 z (2)
2. *Uvod u tumačenje staroruske pjesme »Igor«*
1877 z (2), 1880 z (2), 1881 z (2), 1884 lj (2)
3. *Uvod u tumačenje rukopisa Kraljedvorskoga*
1877 lj (2)
4. *Libušin sud*
1876 lj (1)

C) Poredbena slavenska gramatika

1. *Glasoslovje glavnih nariječja slavenskih*
1874 z (3), 1875 lj (4), 1876 z (3), 1877 lj (3)
2. *Oblici hrvatskoga jezika sa stanovišta sravnjujućega i historičkoga*
1875 z (1), 1877 z (1)
3. *Skladnja slavenska, Skladnja jezika slavenskih*
1876 lj (3), 1879 lj (4), 1881 lj (3), 1883 lj (3)
4. *Temelji etimologije slavenske*
1876 z (2), 1878 z (2), 1881 lj (2), 1883 lj (2)
5. *Glasoslovje starobugarsko i hrvatsko*
1878 z (3), 1880 z (3), 1882 z (3)

D) Poredbena indoeuropeistika

1. *Gramatika litavska / Gramatika jezika litavskoga*
1875 z (3), 1877 z (3), 1879 z (3), 1883 z (3)
2. *Litavske vježbe (na temelju chrestomatije Schleicherove)*⁵
1876 lj (2), 1878 lj (3), 1880 lj (4), 1884 lj (2)

⁵ Misli se vjerojatno na hrestomatiju Augusta Schleichera, *Handbuch der litauischen Sprache*, Prag, 1856-1857. 8°

3. *Gramatika sanskriška*
1876 z (3), 1878 z (3), 1880 z (3)
4. *Tumačenje izabranih česti iz indijskoga eposa Mahabharate*
1877 lj (3), 1879 lj (4)
5. *O sklonidbi latinskog i grčkog sa stanovišta sravnjujućega jezika*
1882 z (2)

Geitler je, dakle, u deset godina ponudio dvadeset kolegija. Broj semestara uz kolegij pokazuje do kojih mu je bilo osobito stalo i koje je svaka generacija morala slušati. (Pažljivo promatranje pokazuje da staroslavenski jezik i poredbena slavenska gramatika zahvaćaju, u ovom ili onom semestru, svaku generaciju studenata.) Ono temeljno vidljivo je na prvi pogled. Problematika je u krugovima. Slavistiku čine dva: prvi slavenski književni jezik, Geitler ga zove starobugarskim, i poredbena slavenska gramatika. Onaj treći, očekivani, jest poredbena indoeuropeistika. Takva ponuda privlačila je studente. U prvom semestru prve godine djelovanja Mudroslovnoga fakulteta u Zagrebu, bilo je 26 studenata. Njih 22 bili su redoviti, 13 ih je slušalo Geitlerov kolegij *Glasoslovlje slavenskih jezika*, a deseterica staroslavensku gramatiku (među njima su i kasniji ljuti protivnici i polemičari o hrvatskoglagoljskoj problematici Ivan Milčetić i Rudolf Strohal). Može se doista reći da je Geitler udario temelje jer sve do naših dana staroslavenski jezik, glagoljska i ćiriljska paleografija te elementi poredbene gramatike i poredbenoga jezikoslovlja, slavenskoga i indoeurospkoga, čine nezaobilazan uvod u studij svakoga slavenskoga jezika.

Pedeset kolegija Tomislava Maretića

Prerano umrloga Geitlera zamjenio je Tomislav Maretić, i u nefilološkim krugovima dobro znano ime. Maretić je predavao skoro puna tri desetljeća (1885-1914). Nije posve ispravna tvrdnja da je »u odnosu prema Geitleru donekle suzio opseg svojih slavističkih predavanja«. ⁶ Čak bi se teško moglo tvrditi da je smanjio udio gramatike u slavističkom studiju, a pogotovo ne slavističku problematiku u cjelini. Slavenska povijest, etnografija i mitologija bit će zapravo dodatak onome što je već Geitler predavao. Tome valja dodati i mnogo kroatističkih i serbističkih, ili točnije u Maretićevo duhu, serbokroatističkih kolegija, a i povijest rusistike na zagrebačkom Filozofskom fakultetu neće moći zaobići njegov udio.

⁶ Isto kao 2.

Donosimo prvo uistinu dojmljiv popis Maretičevih kolegija koje smo podijelili u 7 skupina s naznakom semestara u kojima se kolegij predavao i tjednoga broja sati.

A) Staroslavenski jezik

1. *Gramatika staroga slovenskoga jezika / Staroslovenska gramatika*
1885 z (4), 1886 z (2)
2. *Oblici staroslovenskoga jezika (na komparativnoj podlozi)*
1887 z (4), 1888 lj (4), 1890 z (4), 1893 z (4), 1896 z (4), 1899 z (2), 1900 lj (3), 1904 z (4)
3. *Glasovi staroslovenskoga jezika (na komparativnoj podlozi)*
1889 z (4), 1892 z (4), 1895 z (2), 1896 lj (2), 1898 z (2), 1899 lj (2), 1901 z (4), 1902 lj (2), 1902 z (4), 1903 z (4), 1904 lj (2), 1906 z (4), 1907 lj (2)
4. *Predavanja o staroslovenskoj etimologiji*
1902 z (2), 1903 lj (2)
5. *Čitanje i tumačenje Ivanova jevangjelja po zografskom spomeniku*
1886 z (2)
6. *Vježbe u staroslovenskoj gramatici*
1897 lj (3)
7. *Vježbe u staroslovenskoj gramatici i etimologiji*
1899 z (2), 1900 lj (2)

B) Glagoljska i ćirilska paleografija

1. *Slovensko pismo, ćirilsko i glagolsko*
1885 z (1), 1886 z (2), 1891 lj (2), 1895 lj (3), 1898 lj (3), 1902 lj (3), 1904 z (2), 1907 z (2), 1913 z (2)
2. *Paleografija glagoljska i ćirilska*
1903 lj (2)
3. *Čitanje i tumačenje ćirilskih i glagolskih spomenika*
1893 z (1)

C) Poredbena slavenska gramatika i povijest slavenske filologije

1. *Slovenska sintaksa u glavnijem crtama*
1889 lj (5), 1891 z (4), 1894 z (3), 1895 lj (1), 1897 z (3), 1900 z (3), 1901 lj (3), 1903 lj (6), 1905 z (4)
2. *Istorija slovenske filologije*
1889 z (1), 1893 z (1)
3. *Vježbe u slovenskim gramatici i etimologiji*
1892 lj (2)

D) Poredbena indoeuropeistika

1. *Staroindijska gramatika s udiljnim obzirom na grčki, latinski i staroslovenski*
1887 z (4), 1890 z (4)
2. *Staroindijska gramatika / Gramatika staroindijskoga jezika*
1892 z (4), 1895 z (4), 1899 z (4), 1901 z (2), 1904 z (4)
3. *Čitanje staroindijske pjesme o kraljici Savitaiji*
1889 lj (3), 1893 lj (3)
4. *Čitanje staroindijske pjesme o kralju Nalu*
1891 lj (3), 1896 lj (3)
5. *Litavska gramatika (u glavnijem crtama)*
1889 z (3), 1897 z (3), 1900 z (3), 1902 z (2), 1906 z (2), 1907 lj (2)
6. *Čitanje litavskih pripovijedaka (iz Šlajherove čitanke)⁵*
1890 lj (3), 1895 lj (2), 1898 lj (3)
7. *Litavska gramatika s udiljnijem obzirom na staroslovensku*
1891 z (4), 1894 z (3)

E) Slavska povijest, etnografija / mitologija

1. *Slovenska mitologija u glavnijem crtama*
1887 lj (4), 1890 lj (3), 1894 lj (3), 1897 lj (3), 1901 lj (3), 1903 z (2), 1907 lj (3)
2. *Sjedišta i plemena doistoričkih Slovena*
1887 lj (2), 1890 lj (2), 1894 lj (2)
3. *Sjedišta i plemena slovenskih naroda od VI. do XI. vieka*
1887 lj (2), 1888 lj (2)
4. *Sjedišta i plemena zapadnih Slovena od VI. do XI. vieka*
1888 z (2)
5. *Istoričko-etnografički pregled južnih Slovena od VI. do X. vieka*
1891 lj (3)
6. *Istoričko-etnografički pregled zapadnih Slovena od VI. do IX. vieka*
1893 lj (3)
7. *Slovenska etnografija*
1912 lj (3), 1914 lj (3)
8. *Istoričko-etnografički pregled slovenskih naroda od najstarijega vremena*
1898 z (4), 1898 lj (3)
9. *Vjera starih Slovena*
1910 lj (2), 1913 lj (3)

F) Kroatistika, serbistika, serbokroatistika

1. *Hrvatska stilistika*
1894 z (2)
2. *Stilistika hrvatska ili srpska*
1900 z (2)
3. *Vježbe u stilistici hrvatskoj (ili srpskoj)*
1895 lj (2), 1897 z (2), 1898 lj (2), 1901 lj (2)
4. *Hrvatski seminar*
1899 lj (2), 1899 z (2)
5. *Sintaktičke vježbe*
1892 lj (2)
6. *Fiziologija glasova*
1909 z (2), 1913 lj (1)
7. *Hrvatska književnost*
1900 lj (3)
8. *Stvarno tumačenje junački narodni pjesama*
1895 z (2), 1896 lj (3)
9. *Čitanje i tumačenje starih spomenika hrvatskih i srpskih (seminar)*
1896 z (2)
10. *Stvarno tumačenje II. knjige Srpskih narodnih pjesama*
1897 z (2), 1898 z (2), 1899 lj (3), 1901 z (2), 1903 z (2), 1904 lj (2), 1905 z (2), 1906 lj (3), 1908 z (4), 1911 z (2) (od 1901. u naslovu se umjesto riječi »Srpskih« pojavljuje riječ »Vukovih«)
11. *Metrika hrvatskih i srpskih narodnih pjesama*
1905 lj (8), 1909 lj (2), 1913 z (1)
12. *Praktične vježbe u štokavskom akcentu*
1910 lj (2), 1912 z (2)

G) Rusistika

1. *Čitanje i tumačenje Nestorove kronike*
1892 lj (4), 1896 z (2), 1897 lj (2)
2. *Gramatika ruskoga jezika, Ruska gramatika*
1897 z (2), 1898 lj (3), 1898 z (2), 1899 lj (2), 1900 z (2), 1901 z (2), 1902 z (2), 1903 z (2), 1904 lj (2), 1905 z (2) (ponekad je u naslovu kolegija dodano »za početnike«)
3. *Odabrane crtice iz ruske starine*
1902 lj (2)
4. *Čitanje i tumačenje ruske čitanke E. Bernekera*
1902 lj (2)⁷

⁷ Misli se vjerojatno na knjigu E. Bernekera *Russisches Lesebuch mit Glossar*, Leipzig, 1900, drugo popravljeno izdanje 1903.

5. *Prevođenje i gramatičko tumačenje ruske čitanke E. Bernekera*⁷
1903 lj (2), 1904 lj (2), 1906 lj (5)
6. *Praktične vježbe u ruskom jeziku*
1907 lj (1)
7. *Predavanja o Tolstoju*
1900 lj (2), 1901 lj (2), 1909 z (2)

S obzirom na polemičnost stavova koji procjenjuju ulogu Tomislava Maretića u našoj filologiji potrebno je naglasiti da npr. termini »slovenski« ili »slavenski« pa i neke druge pojedinosti nisu posve pouzdane jer nisu posve jednoznačno ubilježene u studentskim nacionalima, ali odredio sam ih prema (znatnoj) većini. No, ne samo jezični oblik tih kolegija, nego i kolegiji sami, npr. oni iz usmene književnosti, neće pojačati simpatije prema Maretiću u našoj sredini, ali ovdje nas prije svega zanima udio kolegija iz paleoslavistike, glagoljske i ćirilске paleografije, poredbene slavenske gramatike te poredbene indoeuropeistike. Oni, kao što se iz popisa vidi, zauzimaju znatno mjesto u Maretićevoj nastavnoj djelatnosti, primjetno veće no što je uđio tema iz tih područja u Maretićevu znanstvenom radu. Sretna je okolnost što su nam u ostavštini Stjepana Ivšića sačuvane brojne bilješke s Maretićevih predavanja. Te su bilježnice dokaz superiornosti dvadesetogodišnjega Stjepana Ivšića, koji upravo nevjerojatnom točnošću bilježi sve primjere, bili oni latinicom, grčkim alfabetom, ćirilicom ili glagoljicom pisani i koji Maretićeve stavove i misli uobličava u suvislu cjelinu, i danas čitljivu⁸. Ne samo to: jezikoslovna razina Maretićevih predavanja bila je, sudeći po tim bilješkama, uistinu visoka, a njegova filološka obaviještenost respektabilna. Nastavlja se ona Geitlerova shema po kojoj je staroslavenski u središtu poredbene slavenske gramatike, a ta je gramatika uokvirena u indoeuropsko poredbeno jezikoslovlje. Čak i oni Maretićevi kolegiji koji u naslovu ne nose oznaku da su postavljeni poredbeno po sadržaju su takvi. Spomenute Ivšićeve bilježnice pokazuju da npr. kolegij »Glasovi staroslavenskoga jezika« zapravo obrađuje glasove u slavenskim jezicima s osobitim obzirom na staroslavenski. Maretić opsežno govori o indoeuropskom prajeziku, o vremenu i prostoru te zajednice. U skladu s jezikoslovnim stavovima svoga doba naglašava kako je fonetika temelj svakom jezikoslovnom istraživanju. Gramatiku dijeli na »visoku« i »nisku«. Druga se zanima samo za »spoljašnost« jezika, a prva za unutarnji ustroj. Tome unutarnjem ustroju možemo pristupiti na dva načina: a) historički i b) poredbeno. Objašnjava pojam glasovnog zakona, temeljne pojmove iz Sieversove fiziologije glasova itd. Naravno, ne možemo u

⁸ Ostavština Stjepana Ivšića, R 4846. NSB.

tekstu ograničena opsega prepričavati sadržaj svih Ivšićevih bilježnica i Maretićevih predavanja, ali i ove male naznake mogu, mislim, pomoći makar i nedostatnom uvidu kako se Maretić pripremao i kako je predavao.

Problematične jezično-pravopisne pojedinosti u nazivima njegovih kolegija nisam spomenuo da bih dolijevao ulje na vatru u polemikama oko Maretića niti zbog zaljubljenosti u filološke sitnice. Te polemike ionako nemaju previše smisla jer je uloga Maretićeva u cjelini posve jasna: on je bio čovjek nevjerojatne marljivosti i velikoga znanja, ali su njegovi stavovi bili stalno u sukobu sa stavovima hrvatske sredine. Već i raspoloženje njegovih studenata bilo je dvojako, o čemu nam svjedoči njegov nasljednik Stjepan Ivšić koji je, opraštajući se na Mirogoju sa svojim profesorom, istaknuo u nekoliko redaka ono bitno u tom raspoloženju: »Njegovi su slušači, iako su sa svojim učiteljem rijetko kada dolazili u tješnju svezu, mogli opet uvijek osjećati, da imaju pred sobom profesora, koji je i po svojem znanju i radu vrijedan svoga mjesta. No toplijega strujanja između njega i njegovih slušača nije na žalost bilo i zato, što je pokojnik u dva zasjedanja tadašnjega hrvatskoga sabora godine 1892.-1897. i 1900.-1905. bio biran na mladeži mrskom unionističkom programu«. ⁹

Prema kraju svojega profesorskoga rada Maretić je sve rjeđe predavao ono što ga je i u znanstvenom smislu manje zanimalo, tj. upravo one kolegije koji nas ovdje zanimaju, ali razumije se da ih zbog potreba nastave nije mogao nikad posve izostaviti. Osim toga, u njegovo je doba dio te problematike predavao i Đuro Šurmin, npr. *Paleografiju glagolsku* (1899 lj - 2, 1907 lj - 2), *Čitanje glagolskih i ćirilovskih spomenika* (1899 lj - 2), *Čitanje i tumačenje starih spomenika hrvatskih* (1902 lj - 2) i možda još štogod što mi je u pretrazi arhiva promaklo.

Boranićeva svestranost i Ivšićevi dubinski zahvati

Zagrebačko sveučilište je napredovalo u broju studenata i u širenju programa koji su tim studentima nuđeni. Još za Geitlerova vremena Armin Pavić je sustavno predavao kroatističke kolegije: za manje upućene bit će iznenađenje kad kažemo da je češće nudio kolegije iz povijesti hrvatskoga jezika, nego iz povijesti hrvatske književnosti.

Godine 1909. imenovan je izvanrednim sveučilišnim profesorom *Dragutin Boranić*. On će 1912. postati redovitim profesorom i radit će na Filozofskom fakultetu sve do veljače 1946. kada je umirovljen »kao či-

⁹ Stjepan Ivšić, *Moj posljednji oproštaj s drom. T. Maretićem*, Savremenik XVIII, Zagreb 1938, str. 272-274.

novnik druge pol. grupe prvoga stepena«. Za vrijeme svoga dugoga profesorskog rada predavao je takav broj kolegija da je to moguće usporediti samo s Tomislavom Maretićem.

A) Staroslavenski jezik, staroslavensko-hrvatske paralele, ćiriliska i glagolska paleografija, hrvatskoglagoljska tradicija, povijest slavenske filologije

1. *Tvorba riječi u staroslovenskom jeziku na osnovi poredbene gramatike*
1906 z (2)
2. *Tvorba složenih riječi u staroslovenskom jeziku na osnovi poredbene gramatike*
1907 z (1), 1911 lj (2), 1914 lj (2)
3. *Oblici staroslovenskoga jezika na osnovi poredbene gramatike*
1907 z (4)
4. *Staroslovenska sintaksa u glavnim crtama*
1908 z (4)
5. *Staroslovenska etimologija*
1908 z (2), 1909 lj (2)
6. *Glasovi staroslovenskoga i hrvatskoga jezika*
1909 z (2), 1910 lj (2), 1931 z (4)
7. *Tvorba riječi u staroslovenskom i hrvatskom jeziku*
1910 lj (3), 1914 z (4)
8. *Oblici staroslovenskoga i hrvatskoga jezika*
1911 z (3), 1912 lj (3), 1915 lj (3), 1915 z (3)
9. *Sintaksa staroslovenskoga i hrvatskoga jezika*
1912 z (4), 1913 lj (3), 1915 z (3)
10. *Rečenica u staroslovenskom i hrvatskom jeziku*
1909 lj (2)
11. *Povijest ćirilovskoga pisma*
1910 z (1), 1911 lj (2), 1915 lj (2), 1917 z (2), 1923 lj (3)
12. *Povijest glagolskoga pisma*
1913 z (2), 1914 lj (3), 1921 lj (2)
13. *Čitanje staroslovenskih tekstova*
1912 z (2), 1917 z (2)
14. *Čitanje apokrifa i pisane radnje*
1911 z (2), 1916 z (3)
15. *Povijest glagolskih crkvenih spomenika*
1925 z (3)
16. *Spomenici hrvatske glagolice*
1921 z (2)

17. *Vinodolski zakon*
1910 lj (2), 1915 lj (2)
18. *Čitanje odabranih poglavlja srpskoslovenske redakcije*
1919 z (2)
19. *Referati o novijemi pojavi iz slovenske filologije*
1909 z (2)

B) Povijest hrvatskoga jezika i književnosti, dijalektologija hrvatskoga jezika

1. *Glagoljski izvori za povijest hrvatskoga jezika*
1916 lj (3)
2. *Povijest hrvatske leksikografije*
1911 z (1), 1912 lj (1), 1917 lj (1), 1920 lj (1), 1923 z (1) (u 1920. i 1923. godini umjesto »hrvatske« stoji »jugoslavenske«)
3. *Povijest hrvatske književnosti srednjega vijeka*
1910 lj (2)
4. *Izvori i paralele hrvatskih narodnih pjesama*
1909 lj (1)
5. *Metrika naših narodnih pjesama*
1919 z (2), 1920 lj (2), 1922 z (3), 1930 z (1), 1931 lj (1), 1932 lj (1)
6. *Čakavsko narječje*
1910 z (2), 1914 z (2), 1919 lj (2), 1932 z (1)
7. *Čitanje i gramatičko tumačenje odabranih čakavskih tekstova*
1911 lj (2)
8. *Kajkavsko narječje*
1912 z (2), 1913 lj (2), 1916 z (3), 1920 z (2)
9. *Dijalektološke vježbe i pisane radnje*
1913 lj (3), 1917 lj (2), 1921 lj (2)

C) Hrvatski jezični standard

I. Glasovi

- 1 a) *Glasovi hrvatskoga jezika*
1917 z (4), 1918 lj (3), 1918 z (3), 1939 lj (4), 1939 z (4), 1940 lj (4), 1940 z (2)
- 1 b) *Glasovi hrvatskoga ili srpskoga jezika*
1921 z (4), 1922 lj (3), 1922 z (2), 1923 lj (2), 1931 z (4), hrvatskosrpskoga 1933 z (4), 1934 lj (4)
2. *Konsonantizam hrvatskoga ili srpskoga jezika*
1928 z (2), 1929 lj (2)

II. *Oblici*

- 1 a) *Oblici hrvatskoga jezika*
1917 lj (5)
- 1 b) *Oblici hrvatskoga ili srpskoga jezika*
1924 z (5), 1925 lj (5)
- 1 c) *Oblici hrvatskosrpskoga jezika*
1934 z (4), 1935 lj (4), 1945 z (2), 1946 lj (2)
2. *Glagolske osnove u hrvatskom jeziku*
1919 lj (4)
3. *Glagolski oblici hrvatskoga ili srpskoga jezika*
1928 z (2), 1929 lj (2)
- 4 a) *Glagolski oblici hrvatskoga ili srpskoga jezika i njihova poraba*
1921 lj (4)
- 4 b) *Glagolski oblici i njihova upotreba u hrvatskosrpskom*
1932 lj (3), 1935 z (4)
5. *Nominalne osnove u hrvatskom ili srpskom jeziku*
1926 lj (5)

III. *Sintaksa*

- 1 a) *Hrvatska sintaksa - Sintaksa hrvatskoga jezika*
1916 lj (3), 1919 z (4), 1920 lj (3), 1920 z (3), 1938 lj (4), 1938
z (4)
- 1 b) *Sintaksa hrvatskoga ili srpskoga jezika*
1926 z (4), 1930 z (3), 1931 lj (3)
- 1 c) *Sintaksa hrvatskosrpskoga jezika*
1934 z (2)
2. *Odabrane česti hrvatske sintakse*
1918 z (3)
3. *Rečenica u hrvatskom jeziku*
1916 z (2)
4. *Građa rečenice u hrvatskom ili srpskom jeziku*
1924 lj (3)
5. *Glagolska sintaksa*
1909 z (2)

IV. *Tvorba*

- 1 a) *Tvorba riječi u hrvatskom jeziku*
1918 z (4), 1941 lj (4)
- 1 b) *Građa riječi u hrvatskom ili srpskom jeziku*
1923 z (4), 1924 lj (2), 1929 z (4)

- 1 c) *Građenje riječi u hrvatskosrpskom jeziku*
1936 z (4), 1937 lj (4), 1937 z (2)
2. *Tvorba složenica u hrvatskom jeziku*
1918 lj (2)
3. *Građa i poraba zamjenica i pridjeva u hrvatskom ili srpskom jeziku*
1925 z (2)
4. *Jugoslavenske nominalne složenice*
1922 lj (2)

V. *Vježbe u seminaru.*

Za skoro svaki semestar Boranić je naznačio i seminarske vježbe (obično 2 sata tjedno). Samo ih je kadšto u najavi preciznije odredio. Tako za 1918 lj (3) kaže da će vježbe biti *gramatičke*, za 1909 lj (3) i za 1912 lj (2), 1914 z (2), 1920 z (3) kaže da su vježbe *stilističke*, a za 1919 lj (2) da su vježbe *onomastičke*!

Popis Boranićevih kolegija pokazuje da i on staroslavenski drži u središtu pažnje, da češće no njegovi prethodnici uspoređuje hrvatski i staroslavenski, ali nema, kao u Geitlera i Maretića, kolegija iz poredbene slavenske gramatike i poredbene indoeuropeistike. Da bismo odsustvo takvih kolegija razumjeli, moramo imati na umu da je poredbenu indoeuropeistiku predavao Josip Florschütz, a da će 1915. početi predavati Stjepan Ivšić pa će poredbena slavenska gramatika biti na najbolji mogući način pokrivena. Boranić se stoga mogao posvetiti problemima hrvatskoga jezičnoga standarda, ali i hrvatskoj dijalektologiji! U vezi s kolegijima koje mi pratimo valja još napomenuti da Boranić, čini se, daje nešto više prostora hrvatskoglagoljskim tekstovima.

Mladi Stjepan Ivšić diplomirao je 15. travnja 1913. godine, a već u zapisniku sa sjednice fakultetskoga vijeća od 8. studenoga iste godine čitamo da »dr. T. Maretić čita svoj i Dra. J. Florschütza Izvještaj o habilitacionoj radnji Dr. Stj. Ivšića«¹⁰ i da »Zbor ovaj povoljan Izvještaj jednoglasno prihvaća pa će prema tome Dr. Ivšić po zaključku prošle sjednice danas pristupiti kolokviju«. Nakon što su u zapisniku precizno navedena pitanja koja su Stjepanu Ivšiću postavljali Tomislav Maretić i Josip Florschütz kaže se da je »Zbor sa uspjehom kolokvija jednodušno posve zadovoljan te je Dr. Stj. Ivšiću određeno pokusno predavanje u četvrtak u 5 sati popodne u dvorani XI. o temi: Staroslavenski aoristi na

¹⁰ Knjiga Zapisnika sa sjednica Vijeća iz godine 1913-1914. Iz te je knjige vidljivo da se i na prethodnoj sjednici raspravljalo o habilitaciji Stjepana Ivšića, ali »Dr. Janaček opaža da je ovaj Izvještaj nepotpun; u njemu nema ništa o ostalim Ivšićevim radnjama, pa bi izvjestitelj, da je prisutan, imao naustice to nadopuniti«. I dalje: »Zaključuje se da se javi Dr. Maretiću, da ima dolaziti na sjednice, kad se radi o stvarima njegove struke ...«

Краљевина Југославија
Kraljevina Jugoslavija

Службенички лист — Službenički list

I Презиме и име службеника *D. Boranić Dragutin*
I Prezime i ime službenika

II Рођен јг (desetnaestog) дана *desembra* месеца *1870 (osamdesete)* год.*
II Rođen dan dana месеца *19* год.*

у месту *Крај доњи* среда *загребачког* бановина *савске*
и месту *среза* бановине

III Народност *Хрватска* вера *римokat* завичајност *Загреб*
III Narodnost вера *vera* завичајност *zavičajnost*

Звање у државној 1) *Учелник (магистарски) гимназија у Овјехи и Вишковица*
у служби*)

Звање и државној 31-VII-1896 до 29-IV-1899
у служби*)

2) *Професор (магистарски) гимназија у Вишковици у Загребу*
30-IV-1899 до 30-IV-1909

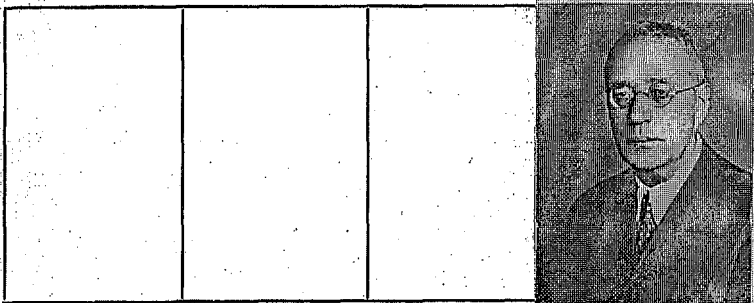
3) *Јавни ванредни професор универзитета у Загребу*
30-IV-1909 до 7-8-1912

4) *Јавни редовни професор универзитета у Загребу*
7-8-1912

Фотографија службеника, сваке десете године — Fotografija službenika, сваке desete godine.

(Формат — Format 5 × 7)

Године Године Године 1934 Године
Godine Godine Godine Godin

- *) Број дана у месецу и јединице и десетине у броју година исписати словима.
**) Сваку промену звања уписивати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обзиром на рубрику XVII, овде стављати само називе звања.
***) Број дана у месецу и јединице и десетине у броју година исписати словима.
****) Сваку промену звања уписивати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обзиром на рубрику XVII, овде стављати само називе звања.

По члану 23 Закона о установљењу нових државних монопола од 3. септембра 1893 год., штампар који се укључи да штампа овај формулар,

Službenički list D. Boranića.
Iz Arhiva Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Zimski semestar
 U koju se godinu odnosno semestar upisuje? (rimskim brojem neka označe bogoslovi i pravnici godinu, a filozofi semestar) I. semestar
 Dan upisa 7. listopada 1904.
 Platilo | Uplatnine 5 kruna
 | Naukovine / kruna, el. _____
 Fakultet: Filozofski
 Je li slušatelj redoviti ili izvanredni? redoviti
 sumarni akademije? _____
 farmaceut. tečajna? _____
 Broj indeksa 137
 Iskaznica _____

NACIJONAL.

Ime i prezime slušača: Stjepan Ivšić

Kada se rodio, kojega dana, mjeseca i godine? Odje se rodio, u kojem mjestu, kolaru, županiji, zemlji?		<u>13. VII. 1894.</u> <u>Obrovica (Plovanje).</u> <u>Obrovica.</u>	
Koji je zavičajan, u kojoj općini, kolaru, županiji, zemlji?		<u>Obrovica.</u>	
Koji je vjeroispovijest?		<u>Rimskokatolička.</u>	
Koji mu je materinski jezik?		<u>Hrvatski.</u>	
Ime	oca (eventualno i pokojnoga) odnosno majke:	<u>Milivoje.</u>	
Zvanje i zanimanje		<u>Kovač.</u>	
Prebivalište		<u>Obrovica.</u>	
Ako oca ne živi, ime, status i prebivalište skrbnika:			
Stao slušača (ulica i broj kuće):		<u>Čukardžićeva ulica br. 16.</u>	
Na kojem je učilištu bio prošli semestar? Dokazala, iz kojih izvora, pravo na upis (eventualno: profesori, članovi, inšpektori, od kojih su školske obilježila i da se svjedokuje, kojega dana, mjeseca, godine i po kojim brojevima)? Ima li stipendij ili potpora, iz koje zaklade, od koga, u kakvoj iznosi, te što, kojase, godinu i broj studijskih oduka, kojim su podložan:		<u>Prva gimnazija</u> <u>Školske preloze 1904.</u> <u>Učiteljstvo 1904. br. 15. 976.</u>	
Kolegiji, za koje se prijavio	Broj nedeljnih sati sli kolegija	Ime docenta	Potvrda polaska kolegija (i ime bilježke)
<u>Obilježje pravoslavne škole u Obrovici</u>	<u>1</u>	<u>Dr. T. Kovačić</u>	<u>1. III. 1905.</u>
<u>Pravoslavna škola u Obrovici</u>	<u>1</u>	<u>Dr. J. Čučin</u>	<u>Dr. Kovačić</u>
<u>Plovanjska gimnazija u Plovanju</u>	<u>2</u>	<u>Dr. J. Kovačić</u>	
<u>Plovanjska gimnazija u Plovanju</u>	<u>2</u>		
<u>Pravoslavna škola u Obrovici</u>	<u>1</u>	<u>Dr. J. Kovačić</u>	
<u>Pravoslavna škola u Obrovici</u>	<u>1</u>	<u>Dr. A. Matić</u>	
<u>Pravoslavna škola u Obrovici</u>	<u>1</u>	<u>Dr. J. Kovačić</u>	
<u>Pravoslavna škola u Obrovici</u>	<u>1</u>		
<u>Pravoslavna škola u Obrovici</u>	<u>1</u>	<u>Dr. Jos. Slavković</u>	

Dopušta se upis.
Stjepan Ivšić
 o. g. datan.

Vlastoručni potpis slušača:
Stjepan Ivšić

Nacional Stjepana Ivšića.
 Iz Arhiva Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

osnovi poredbene gramatike«. Svojim dopisom od 19. listopada 1915. godine Kraljevska hrvatska, slavonska i dalmatinska vlada javlja da je »Njegovo cesarsko i apostolsko kraljevsko Veličanstvo blagoizvoljelo previšnjim rješenjem imenovati vas u previšnje ime nosećemu sveučilištu u Zagrebu javnim vanrednim profesorom za slavensku filologiju sa sustavnim berivima«. Tako je započela sveučilišna karijera profesora i znanstvenika čije ime nije nikada i ni u čemu izazvalo dvojbe. Nikada nitko nije dovodio u pitanje ni znanstvene Ivšićeve dosege, ni ljudsku uspravnost, ni hrvatsko rodoljublje. U smislu jednodušnoga priznanja koje prati njegov život i rad Ivšić je prava iznimka u povijesti naše filologije.

On će znatno smanjiti broj kolegija u odnosu na svoje prethodnike, pa i one suvremenike kakav je bio Boranić. Činjenica da Boranić, a poslije i drugi, često predaju kolegije iz staroslavenskoga jezika može biti objašnjenjem zašto takvih kolegija nema u Ivšića, odnosno zašto ih ima tako malo. Poredbena se indoeuropeistika onda već sustavno na fakultetu predaje, pa se Ivšić može mirno posvetiti poredbenoj slavenskoj gramatici. U njoj će i tako središnje mjesto imati staroslavenski jezik. Evo Ivšićevih kolegija:

1. *Poredbena gramatika slavenskih jezika*
1917 lj (4), 1917 z (4), 1918 lj (4), 1918 z (4), 1919 lj (4), 1919 z (2), 1920 lj (3), 1920 z (5), 1921 lj (5), 1921 z (3), 1922 lj (3), 1922 z (3), 1924 lj (3), 1924 z (5), 1925 lj (5), 1926 lj (3), 1926 z (3), 1929 lj (1), 1929 z (4), 1930 z (2), 1931 lj (2), 1932 z (4), 1933 lj (4), 1933 z (2), 1934 lj (2), 1934 z (2), 1935 lj (2), 1936 z (4), 1937 lj (4), 1939 z (4), 1940 z (4), 1941 lj (4), 1941 z (3), 1942 lj (3), 1942 z (3), 1943 lj (3), 1943 z (4), 1944 lj (2), 1945 lj (4), 1947 lj (2), 1947 z (2), 1948 z (4), 1949 z (2), 1950 lj (2), 1950 z (2), 1951 lj (2), 1951 z (2), 1952 lj (2), 1952 z (2), 1953 lj (2), 1953 z (2), 1954 lj (2), 1954 z (2), 1955 lj (2), 1955 z (2), 1956 lj (2), 1956 z (2), 1957 lj (2), 1957 z (2), 1958 lj (2).
2. *Glasovi slavenskih jezika / Slavenska fonetika*
1918 z (6), 1919 z (2), 1920 lj (3)
3. *Uvod u studij slavenskih jezika (s asistentom Lj. Jonkeom)*
1947 lj (2), 1948 z (2), 1949 lj (2)
4. *Slavenski akcenat*
1917 z (1), 1918 lj (2), 1947 z (1)
5. *Odabrane slavenske etimologije*
1917 z (1), 1922 z (2), 1938 z (2), 1939 lj (2)
6. *Slavenska dijalektologija*
1941 lj (2)

12. *Pregled gramatike poljskoga jezika*
1918 z (2)
13. *Historijska gramatika češkoga jezika*
1921 z (2), 1926 z (1)
15. *Češka književnost za narodnog preporoda*
1922 lj (2)
16. *Historijska fonetika / gramatika / morfologija ruskoga jezika*
1947 lj (2), 1947 z (2), 1948 z (2), 1949 lj (2), 1950 lj (2), 1950 z (2), 1951 lj (2), 1951 z (2), 1952 lj (2), 1952 z (2), 1953 lj (2), 1953 z (2), 1954 lj (2), 1954 z (2), 1955 lj (2), 1955 z (2), 1956 lj (2), 1956 z (2), 1957 lj (2), 1957 z (2), 1958 lj (2)
17. *Fonetika*
1923 z (3), 1924 lj (2), 1931 z (3), 1932 lj (4), 1940 z (2)
18. *Fonetika (za sve filologe)*
1933 z (2), 1934 lj (2), 1934 z (2), 1935 lj (2)
19. *Uvod u dijalektologijska istraživanja*
1923 lj (2)

Uz Boranića i Ivšića i neki su drugi nastavnici povremeno predavali kolegije koji nas ovdje zanimaju. Na fakultet je još 1919. stigao i Milan Rešetar te do 1927. predavao različite kolegije iz slavistike, ali i iz kroatistike i serbistike. Tako je u zimskom semestru 1921. i ljetnom semestru 1923. predavao *Uvod u slavensku filologiju*, u zimskom semestru 1920. kolegij *Usporedna gramatika južnoslavenskih jezika*, u zimskom semestru 1923. i u ljetnom semestru 1924. *Staroslavensku gramatiku*, a u ljetnom i zimskom semestru 1922. predavao je kolegij *Usporedna fonetika glavnih jezika slavenskih*. To je samo manji dio njegovih kolegija jer je

Stjepan Ivšić

Josip Hamm

dijelom pokrivao i nastavu iz suvremenoga jezičnoga standarda, a dijelom i iz hrvatske i srpske književnosti.¹¹

Drugi nastavnik koji je pomogao, naročito u izvođenju specijalnih kolegija iz poredbene slavenske gramatike bio je privatni docent Đuro Škarić. Koliko sam mogao iz pregledane dokumentacije utvrditi, predavao je ove kolegije:

1. *Slavenski vokalizam prema indoeuropskome*
1931 z (2), 1932 lj (2), 1933 z (2), 1947 z (2)
2. *Glagolski oblici u slavenskim jezicima s osobitim obzirom na klasične jezike*
1935 z (2)
3. *Glagoljski oblici u slavenskim jezicima s osobitim obzirom na glavne indoeuropske jezike*
1936 z (2), 1937 lj (2)
4. *Baze i njihov vokalizam u slavenskim jezicima*
1940 lj (2), 1945 lj (2), 1947 lj (2)
5. *Slavenska konjugacija prema indoeuropskoj*
1941 lj (2), 1941 z (2), 1942 lj (2), 1943 z (2), 1944 lj (2), 1945 z (2), 1946 lj (4)

Duh novoga vremena: Josip Hamm

Boranića, Ivšića, Rešetara, Fanceva, Vodnika i druge počeo je slušati 1924. godine Josip Hamm (1905-1986), Slavonac njemačkoga podrijetla i osječki gimnazijalac. Kao tisuće prije i poslije njega u početku ga je više zanimala književnost, ali u seminarima Branka Vodnika nije stekao dojam da se razgovara na način primjeren znanosti »pa se okrenuo dokumentiranijoj i egzaktnijoj filologiji i lingvistici.«¹² Benešić ga je

¹¹ Evo i ostalih kolegija koje je Milan Rešetar predavao: *Historija starije jugoslavenske književnosti* 1920 lj (3), *Tumačenje starijih jugoslavenskih tekstova* 1920 lj (2), 1920 z (2), *Historija srednjovjekovne jugoslavenske literature* 1919 z (3), *Glazovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* 1919 z (3), *Hrvatska književnost XV. i XVI. stoljeća* 1920 z (3), *Razvitak hrvatske grafike* 1920 z (1), *Gramatika ruskog jezika* 1921 lj (3), 1926 lj (2), 1926 z (1), *Srpsko-hrvatska književnost XVII. vijeka* 1921 lj (3), 1926 z (3), *Srpsko-hrvatska književnost u XVIII. vijeku* 1922 lj (2), 1926 lj (3), *Hrvatska akcentologija* 1922 z (2), 1923 lj (1), *Historija južnoslavenskih književnosti srednjega vijeka* 1923 z (3), 1924 lj (3), *Srpska književnost XV. i XVI. stoljeća* 1924 z (3), 1925 lj (3), *Historijska gramatika hrvatskosrpskoga jezika* 1924 z (2), 1925 lj (2). Dio kolegija ostao je u dokumentima nespecificiran, pod nazivom »seminarska vježbanja«.

¹² R. Katičić: *Josipu Hammu - in memoriam*, Spomenice preminulim akademcima, sv. 56, Zagreb 1990, str. 23-29; citat sa str. 24.

upućivao u polonistiku, koju će osobito zavoljeti i upoznati 1928-31, kada je, kao stipendist poljske vlade, boravio u Krakovu i Varšavi te upoznao mnoge znamenite poljske slaviste. Očekivalo bi se da će tako opremljen odmah dobiti u Zagrebu mjesto koje će mu omogućiti da se razvija i da pomaže hrvatskoj filologiji da se razvija. Ali na Sveučilište je stigao tek 1933. i to kao honorarni lektor za poljski jezik. Ipak, škrte najave kolegija koje će se predavati odaju ambicioznoga mladog nastavnika. Vodi uglavnom dva tečaja poljskoga jezika, onaj za početnike i onaj za napredne. To će činiti više od dva desetljeća, sve do ljetnoga semestra 1955. godine. I dok tečajeve za početnike oglašava uglavnom samo s naznakama da će raditi čitanje, gramatiku i konverzaciju, za napredne simišlja ambicioznije planove, pa npr. u ljetnom semestru 1933. najavljuje čitanje i tumačenje odlomaka iz djela J. Kadena Bandrowskoga, u ljeto naredne godine W. S. Reymonta, onda opet suvremene poljske pisce itd.

Godine 1941. imenovan je honorarnim predavačem za staroslavenski jezik, 1948. docentom slavenske filologije, 1954. izvanrednim, a 1958. redovnim profesorom.

pozicija staroslavenskoga jezika u nastavnim planovima se izmijenila, napose poslije Drugoga svjetskog rata. On postaje predmet koji slušaju sve generacije kroatista i slavista, a povremeno i druge studijske grupe. Obično ga slušaju u prvim semestrima svoga studija jer je u planovima zamišljen kao temelj i uvod u studij pojedinih slavenskih jezika. Stoga kod Hamm nema smisla nabrajati kolegije jer oni se od godine do godine razlikuju samo u pojedinostima, tj. Hamm uvijek predaje *staroslavenski jezik* (najčešće ga zove »starocrkvenoslavenski«), s tim što jednom naglasi da je riječ o gramatici toga jezika, a rijetko dodaje i određeniji naziv (npr. »glasovi«, »oblici« itd.) jer je jasno da su svi morali čuti i oblike i glasove i sve što u gramatički opis ide. Poslije rata od dvanaest grupa studija na Filozofskom fakultetu staroslavenski slušaju studenti arheologije (VI. grupa), studenti »narodnoga jezika i književnosti« (VIII. grupa) i studenti slavistike (IX. grupa). Poredbenu slavensku gramatiku slušaju VIII. i IX. grupa (nju u Hammovo vrijeme izvodi uglavnom Stjepan Ivšić), a te dvije grupe slušaju i *Uvod u lingvistiku* koji u početku također drži Josip Hamm. Može se dakle reći da su njemu povjereni oni uvodni temeljni kolegiji koji bi studente morali naučiti osnovama slavistike i jezikoslovlja uopće.¹³ Godine 1947. izašli su Hammovi udžbenici (čitanka i gramatika) staroslavenskoga¹⁴ jezika koji su mnoge generacije hrvatskih slavista uvele u paleoslavistiku i sigurno pomogle da se nastava

¹³ Pri diobi studija na A i B predmet studenti B predmeta nisu morali slušati te kolegije.

¹⁴ U prvom izdanju (izdavač je bio Nakladni zavod Hrvatske) udžbenici u nazivu nose termin »starocrkvenoslavenski«.

odvija na drukčijoj razini. Njegov nasljednik EDUARD HERCIGONJA napisao je o Josipu Hammu kao sveučilišnom profesoru ovo: »Sve nas, njegove učenike, osvajali su ne samo enciklopedijsko znanje nego i ljudska neposrednost u dodirima, metodička i pedagoška manira kojom je znao svoje studente uvesti u za njih novi svijet slavenskih pisama, staroslavenskog jezika te poredbene slavenske i indoevropske gramatike. Njegov kolegij voljeli su svi, ma koliko su se bojali neizbježnoga rigoroznoga ispita i taj je kolegij, zahvaljujući profesoru Hammu, na zagrebačkom Filozofskom fakultetu stekao dignitet svojevrzne propedeutike za čitav lingvistički dio studija.«¹⁵

Godine 1960. stigao je Josipu Hammu poziv iz Beča da preuzme tamošnju slavistiku. Vijeće Filozofskog fakulteta prihvatilo je na svojoj sjednici 17. studenoga 1960. Hammovu molbu da s 31. prosincem te godine prestane njegova djelatnost na Filozofskom fakultetu.

Paleoslavistika i hrvatski glagolizam u čvrstom zagrljaju: Eduard Hercigonja

U redu predavanja za školsku godinu 1957/8. uz ime profesora Josipa Hamma navedeni su kolegiji koje će predavati, a uz naslov *Staroslavenski proseminar* piše da je »za sve slušače I. godine VIII. i IX. grupe« i da ga izvodi »s asistentom *E. Hercigonjom* i lektorom *dr. J. Vranom*«. Te školske godine počinje dakle sveučilišna karijera našega slavljenika. Iz njegova će *Životopisa*, koji se također nalazi u ovom Zborniku, čitatelj moći saznati o napredovanju profesora Hercigonje u struci, ali bismo upozorili na dvije pojedinosti:

a) Još kao student Eduard Hercigonja pokazuje izrazito zanimanje za paleoslavistiku i slavensku paleografiju, pa ga je profesor Stjepan Ivšić uzimao za demonstratora na svome kolegiju *Slavensko pismo*, a profesor Josip Hamm na svome kolegiju *Staroslavenski jezik*.

b) Kao što je već spomenuto, profesor Josip Hamm preuzeo je 1961. godine bečku slavistiku. To znači da je mladi asistent Eduard Hercigonja s tek nekoliko godina nastavnčkog iskustva morao na sebe preuzeti nimalo lak teret svih poslova koji su se u okviru Katedre za staroslavenski jezik morali obavljati. Do njegove docenture, tj. do 1970. godine, formalno je Katedru vodio *prof. Ljudevit Jonke*, ali su svi njezini poslovi pripali asistentu Eduardu Hercigonji.

¹⁵ E. Hercigonja, *Josip Hamm - paleoslavist, istraživač glagolizma, tekstolog i arheograf*, Spomenica preminulim akademikima, sv. 56, Zagreb 1990, str. 31-40; citat sa str. 39.

 NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
SVUČILIŠTE U ZAGREBU 161
 Fakultet: Filozofski

Broj: 380

Zimski — letnji semestar — školske godine 1948/49
 Upisuje prvu godinu — semestar*
 Upisuje IV odeljek — grupu
 Šuštac je redoviti — izvanredni
 Dan upisa _____ 1948

NACIONAL
 Prezime i ime: Hercigonje Eduard

1	Dan, mesec i godina rođenja		<u>20. kolovoz 1929</u>
2	Mesto, kotar, narodna republika (autonoma pokrajina) rođenja		<u>Zagreb, Narodna Republika Hrvatska</u>
3	Točna adresa stalnog boravka (narodna republika kotar, mesto, ulica i kućni broj)		<u>Fršak NRH, Mike Spigalca ul. 3</u>
4	Narodnost		<u>Hrvat</u>
5	Državljanstvo		<u>F. N. R. J.</u>
6	Republikanska pripadnost		<u>N. R. H.</u>
7	Vjeroispovijest		<u>rimokatolička</u>
8	Materinski jezik		<u>hrvatski</u>
9	Ime	oca	<u>Rudolf</u>
9	Zvanje i zanimanje		<u>Učitelj u rudarstvu</u>
9	Prebivalište (domicil)		<u>Fršak, Mike Spigalca ul. 3</u>
10	Ime	majke	<u>Zlota</u>
10	Zvanje i zanimanje		<u>kućanica</u>
10	Prebivalište (domicil)		<u>Fršak, Mike Spigalca ul. 3</u>
11	Ime, prezime, zvanje i prebivalište skrbnika		<u>Hercigonje Rudolf, učitelj u Fršaku, Mike Spigalca ul. 3</u>
12	Stan (ulica i broj) slušačev u Zagrebu		<u>Struge 9</u>
13	Gdje je bio upisan prošlog semestra		
14	Isprave za upis (broj i datum svjedodžbe zrelosti, indeksa, demisionja, te naziv i mesto ustanove koja ih je izdala, i javanik iz matice rođenih)		<u>4. 11. od 29. lipnja 1948.</u>
15	Prima li stipendiju ili potporu, od koga, od kada i koliko mesečno		<u>od Min. prav. N. R. H. 2000 kn. ujedini</u>
16	Da li je regulirao vojnu obaveznu		<u>bio na prebivljanju regrutacije</u>

Dopušta upis dekan: V. Marak

Vlastoručni potpis slušača: E. Hercigonje

* Kod upisivanja nekoli pravilnici i bogoslovci označe rimskim brojem godinu, a svi ostali semestar upisivanja.

Strana: 1122 Izdaje Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb — 1951-41

Nacional Eduarda Hercigonje. Iz Arhiva Filozofskoga fakulteta.

Iako umirovljen, profesor Eduard Hercigonja i danas obavlja niz poslova vezanih uz fakultet (mentorstvo magistrandima i doktorandima, pisanje izvješća o napredovanjima, o magistarskim i doktorskim radnjama, nastava na postdiplomskom i doktorandskom studiju) pa je vrijeme za pisanje potpune radnje o njegovoj nastavničkoj djelatnosti pred nama. Za ovu priliku nastojat ću ukratko naznačiti ono što mi se u toj djelatnosti čini najvažnijim.

1. Eduard Hercigonja predavao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 37 godina *staroslavenski jezik*. To je značilo na predavanjima i vježbama izlagati elemente poredbene indoeuropeistike, baltoslavistike, poredbene slavenske gramatike, ćirilometodske problematike, gramatiku staroslavenskoga jezika te slavenska pisma. Očito je da su nekadašnji samostalni kolegiji iz Geitlerova i Maretićeva doba postali velike teme jednoga predmeta koji je postao propedeutičkim za slavistički i kroatistički studij.

2. Na pedagoškim fakultetima u Osijeku i Rijeci udario je temelje budućim katedrama za staroslavenski jezik i vodio ih sve dok nisu stasali nastavnici sposobni da samostalno izvode nastavu.

3. Eduard Hercigonja izričito je pomaknuo dodiplomsku nastavu u smjeru usvajanja temeljnih spoznaja o hrvatskome glagolizmu i time svoje studente pripremao za potpunije spoznaje o kontinuitetu hrvatske književnosti i hrvatskoga jezika.

4. Kada je 1980/81. na Filozofskom fakultetu, tj. na njegovu Odsjeku za informacijske znanosti, utemeljena Katedra za slavenske pismene sustave, Eduard Hercigonja ju je s uspjehom vodio, a kada se u programu jednopredmetne kroatistike otvorila mogućnost za uvođenje kolegija iz gramatologije, on je taj kolegij osmislio i u prvoj godini vodio.

5. Na postdiplomskim studijima iz književnosti i iz jezikoslovlja godinama je predavao problematiku tropismene i trojezične hrvatske srednjovjekovne književnosti.

6. Bio je mentorom mnogim mladim znanstvenicima od kojih su neki danas već afirmirani stručnjaci medievisti.

7. Kako se znanstvena djelatnost ne može posve odvojiti od nastavničke, znanstveni je ugled Eduarda Hercigonje pomogao da studenti s pažnjom prate njegova izlaganja uvijek sigurni da je pred njima profesor koji ima što reći i koji će svakoga zainteresiranoga s radošću uputiti i ohrabriti na putu ovladavanja znanjima iz paleoslavistike, slavenskih pisa, hrvatskoga glagolizma itd.

Nastavnička djelatnost profesora Hercigonje, kao što smo rekli, u nekim vidovima i dalje traje. Na radost i korist svih nas.

SUMMARY

FROM LAVOSLAV GEITLER TO EDUARD HERCIĀONJA

At the Faculty of Philosophy in Zagreb, for more than a hundred and twenty years now, the Old Slavonic language, comparative Slavonic grammar, as well as the Slavonic alphabets have been taught. In every period these subjects were taught by prominent Slavists of the time: Lavoslav Geitler, Tomo Maretić, Dragutin Boranić, Stjepan Ivšić, Josip Hamm and Eduard Hercigonja. Đuro Šurmin, Milan Rešetar and Đuro Škarić taught them sporadically.

In this text an attempt is made to determine the place which the above mentioned disciplines have within the university curricula of particular periods, and also to show what the cited professors taught in addition to the Old Slavonic language and comparative Slavonic grammar. In this way a clearer picture is obtained of the circles to which the Old Slavonic language is of central interest, being incorporated into Slavonic as well as Indo-European linguistics.